Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

ЗАМАН

Орта кюн, тотурну арт айы (апрель), 22, 2021 жыл

№ 45 (20934)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ ВРЕМЯ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Россей Федерациянны Президентини Федерал Жыйылыуғъа Посланиясы

Владимир ПУТИН:

Битеу салыннған борчланы бла белгиленнген проектлени, аланы жалчытыуну мураты бирди – адамларыбызны жашау къолайлыкъларын кётюрюу

Тюнене, 21 апрельде, РФ-ни Президенти Владимир Путин Федерал Жыйылыуғъа кезиулю Посланияны этгенди.

Хазырланыу

Бу политика даржалы жыйылыу Москвада «Манеж» Ара кёрмюч залда бардырылғанды. Анга РФ-ни Правительствосуну келечилери, сенаторла, Къырал Думаны депутатлары, регионланы башчылары, дин къуллукъчула да къатышхандыла. Быйыл тюбешиуге аслам информация органланы 400 келечиси аккредитациядан ётгенин айтырчады.

Посланияда коронавирус ауруну жайылыуун тохтатыуғъа, аны хатасын кетериуге, пандемиядан сора социальный сфераны айнытыуғъа, экономиканы аягъы юсюне этиуге аслам мағъана берилгенди.

Жыйылыу кеси да коронавирусну жайылыуна къажау мадарла сакъланып къуралғанды – битеу чакъырылғанла тестлени 3 кере къайтарып бергенлерин, залда олтурғанланы араларында 1,5 метр кенглик сакъланнғанын айтырчады.

Къыралны башчысыны Посланиялары бир бирлери бла байламлыдыла – алада баш мағъаналы борчла къайтарылып белгиленедиле. Ол санда кёп сабийли юйюрлеге къырал себеплик, ишчи жерлени къурау, инвестициялa, илмуну, экологияны айнытыу, бизнесге болушлукъ эм башхала.

Бу жол Путин Федерал Жыйылыуғъа Посланияны 17-чи кере этеди. Биринчиси 2000 жылда болғанды эмда анда баш мағъана власть органланы араларында байламлыкъланы кючлеуге эмда жашырын экономикағъа къажау мадарлағъа берилгенди. 2006 жылда уа ол къыралда аналыкъ капитал программа башланнғанын билдиргенди. 2018 жылда Посланияда къыралда жанғы саутла къуралғанлары ачыкъ этилген эди. Былтыр сёз РФ-ни Конституциясына тюзетиулени юсюринден барғанды.

Эпидемиягъа къажау тургъанбыз

Владимир Путин сёзюн коронавирусха къажау мадарладан башлағъанды. Ал кезиуде тарихлеге къарап, регионлада кюнден-кюннге хал осал бола барғъаныны, госпиталь бағъылырғъа кереклилени саны ёсгенине жарсығъанын чертгенди ол.

- Медицина учреждениялa саусуладан толғъандыла, кислород, ол санда реанимация бёлюмледе, ИВЛ-аппаратла, респираторла, башха керекле жетишмей тебирегендиле. Тюкенледе продуктла окъуна азайып башлағъан эдиле. Алай къайғъы уллу болғъанына да къарамай, битеу сынауладан ёталлығъыбызғъа ахырда ишекли болмағъанма. Власть органла, жамауат да биригип, ауруғъа къажау тургъанбыз,- дегенди къыралны башчысы.

Алай бла тамамланнған мадарланы хайырындан къысха заманны ичинде коронавирус жукъғъанла бағъылғъан жерлени 5 кере кёбейтирге кюлдан келгенди. Владимир Путин бу кезиуде къыралны битеу инсанлары да къадалып кюрешгенлерин белгилеп, алағъа ыразылығъын билдиргенди.

Ол Коммунарка больницағъа келгенин, ауруу салғъан хатаны, врачла къаллай болумлада ишлегенлерин кеси кёзю бла кёргенин да айтханды. Посланиягъа тынғылларғъа уа врачла, фельдшерле, медсестрала да чакъырылған эдиле. Къыралны башчысы аланы бетлеринде битеу медиклени энтта бир кере алғышлағъанды.

Бу кезиуде уа илму алғъа уллу атлам этгенди. Биогюнлюкде Россейде коронавирусха къажау юч вакцина барды. Къыралны башчысы инфекциягъа къажау тургъан хар инсанны да ыспас этгенди – медицина техника, дарманла чығъарғъан заводланы коллективлерине, предприятиялрында пандемияны кезиуюнде керекли затланы чығъарып башлағъан бизнесменлеге, граждан эм аскер къурулушчулағъа, право низамны сакълаучу структураланы къуллукъчуларына. «Эл мюлкде ишлегенле уа былтыр къыралны тарыхында алғъын бир заманда да болмағъанча тирлик жыйғъандыла – 130 миллион тонна»,-деген сёзлерине уа залда олтурғъанла къарсла бла тюбегендиле.

Ыразылыкъ сёзлени къыралны оноучусу социал ишчилеге, устаслағъа, вузланы преподавательлерине да айтханды. Ата-аналаны болушлукълары бла сабийле тийишли билим алғъанларын, ала экзаменлени жетишимли бергенлерин да чертгенди.

Къыралны инсанлары пандемияны кезиуюнде бир бирлерине болушурғъа итинғнгелерин, кёпле волонтёр къымылдаулағъа къошулғъанларын, къыйын жашау болумғъа тюшгенле себеплик этгенлерин да айтханды Путин. Ол санда тёрели динлени келечилерине ыспас этгенди.

Халкъны къоруулау – миллет иш

Владимир Владимирович эпидемия озғъан ёмюрню 40-чы эмда 90-чы жылларыны демография къытлығъы сыналған кезиуде башланнғанын айтханды. Аны хатасын кетерир ючюн а жанғы мадарла керекдиле. «Россейни халкъын сакълау – баш миллет борчду. Жанғыртылған Конституцияны юйюрню, аналыкъны къоруулау, социал гарантияланы кючлеу жаны бла статьялары да анга жораланадыла. Бизни стратегия халкъыбызны санын ёсдюрюуге бурулупду»,-дегенди Путин.

Ол 2030 жылғъа дери къыралда адамны жашау ёмюрю орта эсен бла 78 жылғъа жетдирилирге кереклисин чертгенди, пандемия, эпидемология болумну къыйынлыкъларына да къарамай. Алыкъа ауруу жокъ этилмегенин белгилеп, къыралны чеклеринде, ичинде болумну контрольда тутарғъа буйрукъла да берилгендиле.

Жамауатны эпидемиология жорукъланы сакъларғъа, вакцина салдырырғъа чакъырғъанды ол эмда кюз артына дери коллектив иммунитет къуралырғъа кереклисине эс бургъанды. «Къыралны битеу инсанларындан прививка этеригизни тилейме. Бизни башха жолубуз жокъду. Вирус энтта бек кючлюдю. Ол салғъан жаралану къалай бағъарыбызны, адамларыбызны саулукъларын игилендириую амалларын энтта хазырлағъа керекбиз»,- деп Саулукъ сакълау министерствону, жеринде власть органланы диспансеризацияны программаларын кенгертирге чакъырғъанды.

Вирус бек алғъа адамны къан тамырларына, жюрегине уллу хата салады. Биогюнлюкде аланы ауруларында къыйналғъанланы саны бютюнда ёсгенди. Аны бла байламлы РФ-ни Правительствосуна жюрек- къан тамырла, онкология, солуу органланы эм адамны жашауун кысхартхан башха ауруулағъа къажау къошакъ мадарла къурарғъа буюрулғанды.

Россейли курортла

Халкъны саулугъун игилендириуде къыралны ичинде курорт онгланы хайырланырғъа чакъырғъанды къыралны оноучусу. Ол мурат бла Россейни ичинде солуу путёвкала сатып алғъанлағъа къоранчларыны 20 процентин артха къайтарыу программанны жылны ахырына дери созарғъа предложение этилгенди.

Энчи магъана сабийлени саулукъларын игилендириуге бериледи. Аны ючюн сабийлени солутуу программа кенгертиледи, ол санда жай лагерьлеге путёвкаланы бағъасыны жартысы ата-аналағъа къайтарыллыкъды.

Студент туризмге кёллендириу мадарла да белгиленедиле. Быйылдан солургъа келген студентлеге регионлада студент общежитиялада жашарғъа эркин этиу жаны бла программа сынау халда ишлепе башларыкъды. «Россей – онгланы къыралыды» проектге къатышхан, волонтёр къымылдаулада ишлеген, олимпиадалада хорлағъан жашланы бла къызланы да кёллендирирге белгиленеди. Алағъа каникулланы кезиуюнде путёвкалағъа къоранчларыны бир кесеги къайтарыллыкъды. Быллай онг а къыралда биринчи кере бериледи.

Медицинада – жанғы технологияла

Бир-бир депутатланы баш-ламчылыкълары бла файдалары уллу болғъан инсанланы хакъларындан налогну кёбейтиу жаны бла закон къабыл кёрюлгенди. Бу ахча уа «Круг добра» деген фондха бериледи эмда аз тюбеген, къоркъуулу ауруулада бағъыуғъа, алада дарманла, медицина оборудование сатып алырғъа къоратылады.

- 28 апрельде Терк медицина болушлукъда ишлегенлени кюню белгиленеди. Алай бла адамны жашауу, саулугъу ючюн къазаятха биринчи киргенлеге хурмет этиледи. Аланы битеу изленлери толтурулурғъа керекдиле. Юч жылны ичинде уа терк медицина болушлукъ берген машинала эллеге, гитче шахарлағъа ёлешинилликдиле – битеу да бирге 5 минг машина,-дегенди Путин.

Владимир Владимирович битеудуния медицина алғъа барғъаныны, биз да андан артха къалырғъа эркин болмағъанылыкъны юсюринден да айтханды. Ол мурат бла телемедицинаны сингдирирге, диагностикада жанғы мадарланы хайырланырғъа, дарманланы чығъарыуда, операцияланы бардырыуда, реабилитацияда да жанғы технологияла кийиирге керекди.

Медицинаны жанғы технологияланы мурдорунда айнытыуну, саусузлағъа квалификациялы болушлукъ бериую, саулукъ сакълауну биринчи бёлюмюн айнытыуну соруулаын Владимир Путин Къырал Советни кезиулю жыйылыуунда сюзерге предложение этгенди.

«Бир терезе» амал

Пандемияны кезиюнде социал сферада жанғы башламчылыкъла этилгендиле. Ол санда сабийлери болғъан юйюрлеге ахча тёленнгенди, бу болушлукъну 28 миллион сабий алғъанды. Къыралны башчысы бу себеплик бир тюрлю чырмаусуз, справкасыз тамамланнғанына, адамла анга артыкъда ыразы болғъанларына эс бургъанды эмда мындан ары бу мадарны кенг хайырланырғъа кереклисин айтханды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Къабарты-Малкъар Республиканы къырал саугъалары бла саугъалауну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

Иш бла жалчытыучу службаны айнытыуғъа къыйын салғъанлары эмда кёп жылланы бет жарыкълы урунғъанлары ючюн

Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъаларғъа

ГУДОВА Фатима Валерьевнаны – Къабарты-Малкъар Республиканы Урунуу эмда социал къоруулау министерствосуну халкъны иш бла жалчытыу департаментини усталыкъла сайларғъа болушуу эмда профессионал билим бериу бёлюмюню консультантын;

сыйлы атла атарғъа:

«Къабарты-Малкъар Республиканы халкъны социал къоруулауну сыйлы ишчиси»

КАТКОВА Ольга Петровнағъа – «Урван районну Урунуу, иш бла жалчытыу эмда социал къоруулау арасы» къырал казна учреждениясны юйюр политика эмда урунуу халла бёлюмюню таматасына

ХАПАЛАНЫ Лейлягъа, Камалны къызына, – Къабарты-Малкъар Республиканы Урунуу эмда социал къоруулау министерствосуну урунуу халла жаны бла департаментини таматасына - урунуу халла жаны бла департаментни къырал къуллукъчуланы иш хакъларын тёлеуню бла социал гарантияларын жалчытыуну эмда социал партнёрлукъну бёлюмюню начальнигине

«Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы экономисти»

АЦКАНОВ Ратмир Руслановичге – Къабарты-Малкъар Республиканы урунуу эмда социал къоруулау министрини орунбасарына.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.КОКОВ

Нальчик шахар, 2021 жылны 19 апреля, №41-УГ

Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъалауну юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны

УКАЗЫ

Къабарты-Малкъар Республиканы жер-жерли самоуправлениясыны органларында жетишимле болдурғъанлары эмда кёп жылланы бет жарыкълы урунғъанлары ючюн Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъаларғъа

АЛКАШЕВ Виталий Мухамедовични – Терк муниципал районну Дейское элини администрациясыны башчысын

АТАККУЛАНЫ Алийни жашы Русланны

– Элбрус муниципал районну администрациясыны башчысыны орунбасарын

РАБАНИ Нина Алексеевнаны – Май муниципал районну Октябрьское элини башчысын

ХАГАЖЕЕВ Руслан Мухамедовични – Чегем муниципал районну Жер-жерли самоуправление советини таматасыны орунбасарын.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.КОКОВ

Нальчик шахар, 2021 жылны 20 апреля, №42-УГ

Кенгеш

Хайыр келтиргген ниетлеге тыйғъыч болғъан затланы кетерирге буюрулғъанды

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** бу кюнледе бардырғъан кезиулю жыйылыуда республиканы Правительствосуну 2021 жылны биринчи кварталында ишини эсеплери сюзюлгендиле. Кенгешде дагъыда сёз халкъны къырал эмда муниципал жумушла бла жалчытыуну юсюнден барғъанды. Анда КъМР-ни Правительствосуну таматасы **Мусукланы Алий**, аны биринчи орунбасары **Муаед Кунижев**, орунбасары **Марат Хубиев**, экономиканы айнытыу министри **Рахайланы Борис**, саулукъ сакълау министри **Рустам Калибатов**, жарыкъландыру, илму эмда жаш тёлюню ишлери жаны бла министр **Анзор Езаов**, урунуу эмда социал къоруулау министри **Асанланы Алим** докладла этгендиле.

Мусукланы Алий билдиргенне кёре, быйылны биринчи кварталында эл мюлк продукциясы ёлчеми былтыры ол кезиюндеча кьалғъанды. Къурулушда, розница сатыу-алыуда уа ёсюм барды. Быйыл тёрт уллу инвестиция проект андан ары бардырыллыкъдыла, дагъыда жетиси кьолғъа алынырыкъдыла. Тышына аш-азыкъ эмда эл мюлк товарладан 4,3 миллион доллар бағъасы сатылғъанды, ол а былтыры бу кезиюнден эсе 13,9 процентге асламды.

Кенгешде айтылғъаныча, быйыл 26 къырал проектни (43 миллиард сомғъа) толтурурғъа белгиленеди. Аланы асламысы социал жумушла бла байламлыдыла.

Казбек Коков Правительствоғъа проектлеге чырмау этген проблемаланы тинтирге эмда аладан къутулууну амалларын этерге буюрғъанды. Ол санда ёксюз сабийлени жашау журтла бла жалчытыр ючюн инвесторла социал мағъаналы юйле ишлерге кёлленирча мадар этерге кереклисин айтханды.

Республиканы Башчысы саулукъ сакълауда, билим бериуде бла социал бёлюмде къырал эмда муниципал жумушланы тамамлауну игилендирирге кереклисине да эс бургъанды. Рахайланы Борис айтханнға кёре, жумушланы электрон амал бла тамамлау жаны бла Къабарты-Малкъар былтыр регионланы тизмесинде иги да кётюрюлгенди. СКФО-да уа барысын да озғъанды.

Казбек Коков РФ-ни Президенти Къырал советни бла Стратегия блаламчылыкъланы агентствосуну 15 апрельде ётген жыйылыуларында бу ишни тамыры бла тюрлендирирге: «къырал документле бла ишлейди» деген амалдан «къырал адам бла ишлейди» дегеннге кёчерге, бир-бир административ журукъларғъа бла оноулағъа кёре угъай, адамланы жашау болумларына кёре мадар этерге деп аллай борч салғъанын жыйылғъанланы эслерине салғъанды. Ол къырал эмда муниципал жумушланы тамамлауну игилендириу, документлени сурауну азайтыу, административ тыйғъычланы кетериу бла кюреширик ишчи къауум къурарғъа буюрғъанды.

Ахырында КъМР-ни Башчысы былай чертип айтханды: «Уллу иш бардырабыз, алай не гитче кемчиликни окъуна болдурмазғъа кюрешигиз. Ол битеу ишни жокъғъа санарча этеди. Минг километрле бла жолланы тапландырырғъа боллукъду, аны кёрмезге да болурла, алай бир уруну уа эслемей кьоярыкъ тюйюлдюк. Бек иги больницада да иш тапсыз къуралса, адамла чамланмай кьаллыкъ тюйюлдюе. Жамауат властьны ишине ыразы болурча тамамларғъа кереки боюнугъузғъа салынған борчну».

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

Оюм

Казбек КОКОВ:

Владимир Путинни бу жолгъу сёлешиую – къыралны социал айныуун бютюн тирилтирге кереклисини белгиси

Россейни Президенти Владимир Путинни Федерал Жыйылыуғъа Посланиясы – баш мағъаналы стратегия документледен бириди. Арт он жылны ичинде бизни къырал арталлыда тюрленнгени, биютюн кючлю болғъанды. Владимир Владимировични биринчи Посланиясына къажау къолайлығъы ёседи. Биз салукъ сакълауну амалларын игилендире барабыз, бийик технологиялы медицинаны рырғъа эмда экономиканы аягъы юсюне салырғъа деп аллай борчла салғъанды. Биогюнлюкде уа къырал башчы власть органлағъа уллу программалы борчла салады эмда аланы къыйматтылы тутарууну излейди.

Бек башы - ол ишни хайырындан халкъны жашау къолайлығъы ёседи. Биз саулукъ сакълауну амалларын игилендире барабыз, бийик технологиялы медицинаны сингдиребиз, жанғы школла бла сабий садла ишлейбиз. Сабийлерибизни чығъармачылыкъ, спорт, илму бла кюреширге онглары бардыла. Юйюрлеге болушлукъла да кёп зат этиледи.

Ма биогюннгю Посланияда да ол темағъа уллу эс бурулады, тамамланылыкъ ишлени да иги кесеги белгиленеди. Ала жууукъ заманлада юйюрню болумун игилендирликлерине, аналағъа бла сабийлеге болушлукъ этиую кьыйматын кючлендирликлерине сёз да жокъду.

Къабарты-Малкъарда 44 миллиард сом чакълы бирге 26 къырал программа жашауда бардырылады. Ол ахчаны иги кесеги – 70 процентинден асламы – социал сферағъа, ол санда жамауатха, юйюрге, билим бериуге бла саулукъ сакълаугъа тутхучлулукъ этиуге бёлюнеди. Программағъа кирген ишле кёп жыллағъа белгиленедиле. Башхача айтханда, бизни планла салырғъа онгубуз барды, аланы толтурурғъа да къолубуздан келеди. Аллай зат а жаланда социал жаны бла айнығъан къырада болурғъа боллукъду.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

ТАПЛАНДЫРЫУ

Поликлиника сезерча тюрленирикди

Бу кюнледе Черек районну поликлиникасына тынғылы ремонт этиу ишле башланнғанды. Ала «Саулукъ сакълау» миллет проектни регион программасына тийишлиликде бардырыладыла. Алай бла мекямны башы, жылыу берген, суу барғъан быргъылары, эки лифт да алышындырыллыкъдыла, поллары, эшиклери, терезелери жангыртыллыкъдыла, дагъыда алағъа ушаш кёп тюрлениуле этилликдиле. Андан сора да, котельнягъа ремонт этиликди. Поликлиниканы арбазында да иги кесек иш тамамланыллыкъды.

Битеу башда айтылғъан жумушлағъа 34036745,20 сом къоратырғъа белгиленеди. Тапландырыу ишле планнга кёре 2022 жылны ноябринде тамамланыллыкъдыла. Бусағъатда уа чекленнген жууаплылығъы болғъан «Эльбрус-Ремстрой» организацияны къурулушчулары юйню башын алышындыра турадыла.

Люба АДИЛОВА.

Владимир ПУТИН:

Битеу салыннган борчланы бла белгиленнген проектлени, аланы жалчытыуну мураты бирди – адамларыбызны жашау къолайлыкъларын кётюрюю

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

- Къырал Совет бла Стратегиялы башламчылыкъланы агентствосу бирге бардыргъан кенгешде миллет социал башламчылыкъла сюзюлген эдиле. Регионланы башчыларына айтырыгъым – поликлиникака, сабий садла, школла, иш бла жалчытыу арала хар инсанны да излемин тамамлаугъа ишлерге керекдиле. Келир жылдан «социал казначейство» мадарны сингдирирге керекди. Башхача айтханда, федерал пособияла, пенсияла, башха тёлеуле «бир терезе» амал бла тёленирикдиле. Юч жылдан а къырал эм муниципал жумушланы асламын дистанциялыкъ халда тамамланыргъа тийишлидиге,-деген-ди Путин.

Алименталы тёлеуню юсюнден да айтылгъанды Посланияда. Кеси аллына сабийлери бла къалгъан тишириу инстанциялагъа жюрюп, справкала жыйыщдыргъаны айып болгъанын чертгенди Путин. Ол ведомстволаны, ол санда банкланы, аралырында байламлыкъла къуралып, алиментлени алыу жаны бла сюдню оноуу бир тюрлю чырмаусуз толтурулургъа кереклисин чертгенди. «Къырал сабийни эркинликлерин къорууларгъа борчлуу»,-деп къошханды ол.

Кёп сабийли юйюрлеге – энчи къайгъырыу

Сёзсюз, пандемияны хатасы адамланы къолайлыкъларына жетгенди. Дунияны битеу къыраллары да социал тенгсизликни, къолайсызлыкъны соруулары биютюнда ачы болгъанларын сезгендиле. Аны бла бирге уа Россейде товарлагъа багъала ёсгендиле. Быллай болумда Правительствогъа рынокну жорукъларыны мурдорунда ич рынокну продуктла бла жалчытыуну узакъ болжаллы амалларын къурагъа кереклиси эсгертилгенди.

Битеу бу мадарла адамланы къолайлыкъланы ёсдюрюуге, бек алгъа уа сабийлери болгъан юйюрлеге болушлукъгъа бурулурлудуа. Владимир Путин юйюрлеге бан магъана бериу - къырал политика болгъанын чертгенди.

РФ-де туугъан кезиуден юч жылгъа дери балалагъа тёлеуле тохташдырылгъандыла, орта эсеп бла бир айгъа аны ёлчеми 11 300 сомгъа жетеди. 78 субъектде юйюрде ючюнчю бала туугъанда да ахча бериледи – 11 300 сом. Быптыр 3-7 жыл санда балалагъа пособияла кийирилгендиле (5650 сомдан 11300 сомгъа дери). Энди уа 1 июльгъа дери Правительствоса сабийлери болгъан юйюрлеге къырал себепликни системасын къураргъа буюрулгъанды. Ол жамауатны факъылалыкъдан сакълагъа бурулурлу.

- Толу болмагъан юйюрлеге уа биютюнда къыйынды. Баларын школгъа хазырлагъан кезиуде ол артыкъда сыналады. Кеси алларына сабийле ёсдюрген ана, ата къыралны болушлугъун сезерге керекдиле. Аны себепли быйыл 1 июльдан башлап, толу болмагъан юйюрледе ёсген сабийлеге (8 жылдан 16 жылгъа дери) тёлеуле этилликдиле – 5650 сом,-деп билдиргенди къыралны башчысы.

Аны бла бирге сабийден аурыгъан тишириу ал кезиуде саулукъ сакълау учреждениядa эсепге турса, анга да къырал болушлукъ этилликди – хар ай сайын 6350 сом тёленирикди. Алай бла къыйын болумгъа тюшген тишириу къырал аны ючюн къайгъырганын, баласын ёсдюрюрге болушуругъун англарыкъды.

Школгъа тынгылы жарашдырырча

Биогюнюкде тишириу сабийине къарап, больничныйге кетсе, анга тёлеуле айлыгъына, стажына кёре тергеледиле. Алай жаш тишириуну стажы уллу болмагъанын эсге алсакъ, тёлеуле да аздыла. Аны себепли быйылдан башлап, больничныйге чыкъгъан тишириугъа айлыгъы толусунлай тёленирикди, балагъа 7 жыл толгъунчу.

Аналыкъ капиталны программасыны болжалы 2026 жылгъа дери созулгъанды. Энди уа ахча юйюрде биринчи бла тууса да тёленеди. Индексациядан сора аналыкъ капиталны ёлчеми 640 минг сомгъа жетгенди. Былтыр дагъыда кичи классланы окъуучуларына жылы аш-суу берилип башлагъанды. Владимир Путин битеу бу мадарла эпидемияны кезиуюнде юйюрлеге болушлукъ этер мурат бла кийирилгенлерин айтханды.

- Алай шёндюда кёппе кыытлыкъны сынайдыла. Болсада урунуу рынок, адамларыбызны къолайлыкълары игилендирилликдиле. Бу муратларыбыз толгъунчу уа сабийлери школгъа жюрюген юйюрлеге бир кере 10-шар минг сом тёленирикди. Ол санда келир жыл биринчи классха барлыкъ балачыкъларгъа да. Ахча августу ортасында бёлюнюрюкдю, алай бла ата-анала сабийлерин школгъа хазырлаялыкъдыла,-деген-ди Путин.

Жаш тёлюбюз бла ёхтемленирчады

Эпидемияны кезиуюнде медицина вузланы студентлери артыкъда къоркъуулу «къызыл» зонада ишлегендиле, тамата коллегалары бла бирге адамланы жашауларын къоруулагъандыла. Пандемияны болумунда школчула, студентле окъуучандыла, экзаменлерин бергендиле, аталарыла, аналарыла болушхандыла.

- Россейни ёсюп келген тёлюсю бу къыйын кезиуде кесин ариу жанындан кёргюзтгенди. Биз жашларыбыз, къызларыбыз бла ёхтемленирге эркинбиз. Россейни жаш тёлюсюне жашауну кенг жоллары ачылырларына къолдан келгенни этерикбиз. Аланы жашау жоллары школдан башланады да, билим бериу учреждениялa экиничи юйлерине бурулурча, ала шёндюгю изленлеге келиширча этерикбиз,-деген-ди Путин эмда 2024 жылны ахырына дери къыралда 1300 школ ишлетиллигин, 16 минг школ автобус сатып алынырыгъын билдиргенди.

Быптырдан а класс таматалагъа хар ай сайын хакъларына къошакъ ахча тёленеди. Энди уа быллай болушлукъ орта профессионал билим берген учреждениялaны устазларына да этилликди. Колледжледе, техникумлада окъуучуланы кураторлары айлыкъларына къошакъ халда 5-шер минг сом аллыкъдыла.

Жууукъ эки жылда уа педагогика вузланы жангыртыугъа, техника керекле бла жалчытыугъа 10 миллиард сом тёленирикди. Алай бла устазланы хазырлауугъа къыралны жанындан энчи эс буруллукъды.

Ёсюп келген тёлюню аллында юлгюлери бардыла – ата-бабаларыбызны жигитликлери, хорламлары. Жаш тёлюню къыралыбызны тарыхы, кёп миллетли культурасы, илмуда, технологиялада жетишимлери бла шагъыйрелинергe онглары болургъа кереклисине эс бургъанды Владимир Путин. Ол мурат бла жууукъ юч жылны ичинде элледе, халкъы аз санлы шахарлада маданият юйлени, библиотекаланы, музейлени жангыртыугъа 24 миллиард сом бёлюнюрюкдю.

Аны бла бирге культура, чыгъармачылыкъ жаны бла проектлени жашауда бардырырга болушлукъгъа Культура башламчылыкъланы президент фонду къуралады. Грантла быйылдан берилип башларыкъдыла – 1,5 минг проектге ахча бёлюрге белгиленеди.

Окъуу юйледе бюджет жерлеге къошулады

Бир айдан 11-чи классланы окъуучулары Бир къырал экзамен берликдиле. «Аланы 60 процентн вузлада бюджет жерлеге айрыллыкъдыла»,-дегенди къыралны башчысы.

Аны бла бирге жууукъ эки жылны ичинде къыралны вузларында къошакъ халда 45 минг бюджет жер къураллыкъды, асламы (70 процент) - регионлада. Келир жылдан субъектледе 100 вуз студент технопаркланы, бизнес-инкубаторланы, окъуу-лабораторияланы къураргъа грантла аллыкъдыла – 100 миллион сом. Быллай болушлукъ къыралны вузлагъа этилликди, ол санда устазланы, медиклени, культураны ишчилерин хазырлагъанда.

2021 жыл Россейде Илмуну эм технологияланы жылыча белгиленеди. Илму шёндюгю кезиуде артыкъда магъаналы жерни алгъанын белгилеп, 2024 жылгъа дери федерал бюджетден илму тинтиулеге 1 триллион 630 миллиард сом бёлюнеди. «Дагъыда къыралны айныгыуда артыкъда магъаналы инновация программаланы тамамлап баштлайбыз. Ала къырал магъаналы даражаны аллыкъдыла»,-деген-ди Путин. Аллай проектлени арасында уа санитар эм эпидемиология къоркъусузлукъну жалчытыу программала энчи жерни аллыкъларын чертгенди. Дагъыда энергетиканы айныгыу, экологияны къоруулау сферагъа баш магъана бериледи.

Экология

Посланияда тёгеректеги къудуретни къоруулаугъа, предприятияланы къалгъанкъулгъанланы кетериу жаны бла жууаллыкъларына, экология тёлеуленя, предприятияланы экология изленлени эсге алып жангыртыугъа энчи эс бурулгъанды.

- 2024 жылгъа дери къыралда 13 уллу индустрия аралада хауаны кирлендириуню 20 процентге азайтыргъа керекди. Бу муратха промышленность, жашау журт-коммунал мюлкню, транспортну, энергетиканы жангыртыуну хайырындан жетишаллыкъбыз,-деген-ди Президент.

Экономика, финансла

Быптыр экономикагъа къыралны жанындан артыкъда уллу болушлукъ этилгенди. Ол санда айлыкъны тёлерге льготаны кредитле берилгенди, аны хайырындан 5 миллион ишчи жер сакъланнганды. Алай кыысхартыула да болгъандыла. Аны эсге алып, Правительствоса жылны ахырына дери урунуу рынокда халны тапландырыргъа буйрукъ берилгенди. Жангы ишчи жерле къурагъан предприятияла, инвестицияла этгенле къыралны жанындан себеплик аллыкъларын чертгенди РФ-ни Президенти.

Дагъыда министрлени кабинетине айны ичинде гитче эм орталыкъ бизнесге къырал болушлукъ жаны бла мадарланы хазырларгъа буйрукъ этилгенди, ол санда налогланы азайтыу, льготалы кредитле бёлюу жаны бла да.

Быптыр пандемиягъа къажау мадарлагъа бюджет къоранча кёбейтилгендиле, болсада къыралы финансла ышаннгылы айныгылгандыла. Правительство Ара банк бла бирге жууаллы финанс политиканы бардыргъандыла. Аны хайырындан макроэкономика ышаннгылылыкъ жалчытылынганды, инфляция белгиленген ёлчемде сакъланнганды,

Энди уа бюджетни онгларын хайырланып, инфраструктура инвестициялa этилирге, регионлагъа айныуну жангы амалларын берирге тийишлидиге.

Регионланы аякъландырыу

Владимир Путин къырал жаланда регионла айнысала алгъа барлыгъын чертгенди. Ол субъектлени башчыларыны башламчылыкъларына, жангы проектлеге болушлукъ этиллигин билдиргенди. «Хар субъектни да онглары уллудуа. Алай болушлукъ файдалы болур ючюн а борчланы азайтыгъа керекди. Аны губернаторла ангылайдыла. Правительстводан 1 июньнга дери регион эм муниципал финансланы ышаннгылылыкъларын жалчытыу жаны бла предложенияла хазырларгъа тилейме. Аланы Къырал Советни жыйыныуунда сюзеркиз»,-деп къошханды ол.

Президент регионлагъа коммерциялы борчларын тёлерге болушлукъ этилирге кереклисин чертгенди. Борчлары кеси файдаларындан 25 процентге кёп болгъан субъектлеге учуз бюджет кредит бёлюнюрюкдю. Аны уа 2029 жылгъа дери тёлерге боллукъды.

Эпидемияны хатасын кетериуге алынngан бюджет кредитлеге реструктуризация этилликди. Ала быйыл 1 июльгъа дери тёленирге тийишлидиле, алай къыралны башчысы аланы болжаллары 2029 жылгъа дери созулса тюз боллугъун айтханды.

- Бу себепликге регионну экономикасыны жалынчакъсызлыгын жалчытыуну амалынача къараргъа керекди. Биютюнда регионлагъа айныуну жангы амалы берилгенин эсге алсакъ. Былайда сёз инфраструктура бюджет кредитни юсюнден барады. Аны ставкасы жылгъа 3 процентге жетеди, кеси да 15 жылгъа бериледи. 2023 жылны ахырына дери инфраструктура кредитлеге 0,5 триллион сом къоратыллыкъды,-деп чертгенди Путин.

Шахарланы айныгыу, къурулушланы ёсдюрюу бла бирге инсанланы харкюнлюк жарсуларын унутургъа жарамагъанын айтханды ол. Биогюнлюкде уа кёп юйюрле газ тартылмагъан мекямлада жашайдыла – ызла элни тийреси, юйлерини къаты бла баргъанларына да къарамай. Владимир Путин Правительствоса, регионлада власть органла бла бирге жашау журтлагъа газ тартыуну планын хазырларгъа буйругъанды. «Былайда «Единая Россия» партия жанлыма – журтуну къатында дери газ ызы тартылгъаны ючюн адамларыбыз тёлерге керекмейдине»,- деген-ди ол.

Посланияда уллу инфраструктура проектлени юслеринден да айтылгъанды, ол санда «Москва-Къазан» автомагистральны къурауну, аны Екатеринбургга дери созуугъу, къыралны Балтикадан Уралгъа дери субъектлерин скоростной трассала бла байлауну, туризм жаны бла миллет проектлени да. Жууукъ кезиуде уа ючонакъ юйлени ишлетиуге льготалы кредит тохтащдырыллыкъды. Аны 15 жылгъа алыргъа боллукъду, ставкасы жылгъа 3-5 процентге жетерикди.

Тыш къыраллы политика

Владимир Путин Россейни кесини сейирлери болгъанларын, ала халкъла ара правону чеклеринде къорууланыгъыкъларын чертгенди. «Алай аланы ангыларгъа сюймегенле, ушакъ бардырырга унамагъанла, кеслерин бизге тенгсиндирмегенле бла Россей сейирлерин сакълар амалла табарыкъды»,-деген-ди къыралны башчысы.

Политика сыпталуа бла экономикада санкцияла кийириулеге, кеслерини муратларын башхалагъа толтурутургъа кюрешенлеге юйренчек болуп къалгъанча кёрюнеди. Алай, Президентни акъылына кёре, арт кезиуде быллай халла къоркъуулу болуп башлагъандыла. Ол алгъаракъла Беларусьну оноучусун ёлтюрюрге, къыралны мурдорун чачаргъа умут этилгенин эсгертгенди. «Алай Западны къыраллары бу ишлеге багъа бермегендиле. Жукъда болмагъанча, тынгылауну басып къойгъандыла»,-деп къошханды ол.

Бир-бир къыралла не сыртау бла да Россейни аманларгъа чапханларына сейир этгенди Путин: «Ол бир жангы спортха ушап тебиргенди – бизге къажау кимкъатыракъ къычырады»,-деп къошханды ол.

Алай Россей быллай къажаулукъ акциялагъа жууап бермей къояды. «Биз битеу дунияны къыраллары бла ахшы байламлыкъла жюрютюрге сюебиз. Жашауда уа къалайды: Россейни сылтаусуз сындырыргъа кюрешедиле. Аланы тёгереклерине, Шерханны къатында Табакича, терк окъуна жыйыладыла. Киплингдеча, башчылыкъ этген биосюерми деп, биргесине улыйдуа. Кертиди, Киплинг закий жазыучу болгъанды»,-дегенди Путин эмда къыралны жалынчакъсызлыгына, къоркъуусузлугъуна суГъанакълыкъ этерге кюрешгенлеге жууап къаты боллугъын айтханды.

Сауутланнган кючле

Къыралны башчысыны Посланиясында Сауутланнган кючлени айытыуну соруулаурына энчи магъана берилгени тёреди. Владимир Путин алгъа билим бериуню юсюнден айта, окъутуу аскер заведениялa бла бирге граждан вузлада аскер окъутуу аралa къураллыгъын да билдиргенди. 2024 жылгъа дери аскерле 76 процентге шёндюгю сауутла эм техника бла жалчытылынырыкъларын чертгенди уа. Ядерный триада уа 88 процентге озгъанды.

Аскерле континентле аралы «Авангард» комплексле, «Пересвет» лазер аскер комплексле бла жалчытылынngандыла. 2022 жылны ахырына дери уа континентле аралы «Сармат» баллистика ракетала бла сауутланнган полк къуллукъ этип башларыкъды. Аскерлени айныгыуну планыны чеклеринде башха комплексleни хазырлау мадарла бардыларыдыла. Он санда «Посейдон», «Буревестник» эм башха системала.

- Россей къыралла бла бирге иллерге ачыкъды. Биз дуния башында бола тургъан жумушлада ООН-ну башчылыгъын сакълау, аны кючлеу жанлыбыз. Регионлада тынчлыкны сакълау жаны бла мадарла этебиз. Сёзге, Сирияда мамырлыкъны жалчытыуда, Ливияда политика ушакъны бардырыуда артыкъда магъаналы ишни тамамлагъанбыз. Нагорный Карабахда сауутланнган къагъа бизни къыралны хайырындан тохтатылгъанды,-деген-ди Путин.

Ахыргъы болумла

Посланияны ахырында Владимир Путин энтта эпидемиология болумну юсюнден айтханды. Ол Россей эпидемияны тохтатыу жаны бла кёп магъаналы иш толтургъаныны, мындан ары да ол жаны бла къолдан келгенни этеригин чертгенди.

- Биз айныуну миллет борчларын белгилегенбиз. Эпидемия ишибизге чырмаула салмай къоймагъанды. Посланияда демография, юйюрлеге къырал болушлукъ, адамланы къолайлыкъларын игиленди ры, жангы ишчи жерле къурау, предпринимательликге себеплик этиу жаны бла эм башха буйрукъла берилгендиле. Правительстводан Россейни социал-экономикасын айныгыуну жангы башламчылыкъларын хазырлагъанда, бу борчлагъа энчи эс бурургъа чакъырама. Аланы 1 июльгъа дери кёргюзтюрге керекди,-деген-ди ол.

Сёзюню ахырында ол Россейни инсанларына: «Биз салыннган борчланы толтурлукъбуз. Биз бирге болуп, битеу салыннган муратлагъа жетишаллыгъыбызгъа ишексизме»,-деген-ди.

Басмагъа **ТИКАЛАНЫ Фатима** хазырлагъанды.

Муниципал сагъат

Къурулуш объектлени – жер-жерли самоуправленияны иелигине

Казбек Коков тёрели «муниципал сагъатны» ётдюргенди. Анда КъМР-ни Правительствосуну таматасы **Мусукланы Алий** миллет эмда регион проектле районлада къалай толтурулгъанларыны юсюнден билдиргенди. Ол айтханнга кёре, ала бла байламлы битеу ишле графикге кёре бардыгъыладыла.

Республиканы Башчысы биринчи медицина болушлукъ берген бёлюмню ишине энчи эс бургъанды. Премьер-министр поликлиникалагъа тынгылы ремонт этиуню юсюнден 11 келишим этилгенин, дагъыда экиси жууукъ заманда бегитиллигин билдиргенди.

Ол айтханнга кёре, Аушигерде врачы болгъан амбулаториялы къурулуш башланнганды, 1-чи номерли сабий поликлиниканы жангыртыуну проекти тинтиле турады. Дагъыда «Шахарда тап болумла къурау» регион проектни чеклеринде 40 муниципал къуралыуда жамауат магъаналы 33 жер эмда 89 арбаз тапландырыллыкъдыла. «Таза суу» проектге кёре уа суу бла жалчытыуну объектлени ишлеу эмда жангыртыу жаны бла 14 келишим этилгенди.

Казбек Коков быйыл къурулуш объектлени муниципалитетлени иеликлерине бериу ишни тамамлап бошарга буюргъанды. Андан сора да, муниципал жумушланы аш-азыкъ бла жалчытыугъа энчи эс бургъанды, аны дайым контрольда тутарга чакъыргъанды.

КъМР-ни Башчысыны бла Правительствосуну пресс-службасы.

КЪУУАНЧ

Гёжеф жашлагъа къарсла, миллет тартыула бла да тюбегендиле

Билдиргенибизча, бир ненча кюн алгъа Наро-Фоминск шахарда Россейни эркин тутуушудан биринчиligи ётгенди. Анда Хасаниядан Гергъокъланы Саид бла Огъары Малкъардан Хасауланы Смаил кеси аурулукъларында Къабартыларны командасына «алтынла» къытхандыла. Ол кёрюмдю бла республиканы жыйымдыкъ командасы бу эришиуледе экинчи жерде орналгъанды.

Баш кюн а жашла юйлерине къайтхандыла. Нальчикни аэропортунда алагъа эм аланы тренерлерине тюберге кёп адам жыйылгъанды. Геллери, жууукълары да аланы алгъышлап, майдалларын а къолдан къолъа берип, ыспас сёзлени къызгъанмай эдиле.

Журналистлени соруулары жууап бере, жашла спортну бу тюрлюсюн сайлагъанларына аз да сокъуранмагъанларын билдиргендиле. Сёз ючюн, Хасауланы Смаил секциягъа атасы элтгенин билдиргенди. Энчи бу эришиулени юсюнден айтханда уа, жашла алагъа ай чакълы хазырланнганларын билдиргендиле. Гергъокъланы Саидге уа кеси ауурлугъына къайтыр ючюн 4 килограммны кетерирге керек болгъанды. Аны себепли биринчиликге дери эки ыйыкъда ол шартха гёжеф энчи эс бёле хазырланнганды.

Хасауланы Смаилге тюберге уа Огъары Малкъардан уставзлары окуна келгенди. Сёз ючюн, Улбашланы Алим аны бла ёхтемленнгенлерин букъдурмай айтханды эм мындан ары да Смаил аланы жангы жетишимлери бла къуулдыра турурна иймануылугъун билдиргенди.

Тюбешиу а суратха тюшюу бла бошалгъанды.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

ОНФ

Жамауат бла оноулашып, бегимле этедиле

Битеуроссей халкъ фронтну (ОНФ) республикада бёлюмюню адамлары Нальчик шахар округну мэриясыны келечилери бла бирге «ОНФ-ни жол инспекциясы/Тозурагъан жолланы картасы» проектни чеклеринде рейд бардыргъандыла. Ала шахарчыла ма былагъа узакъгъа созмай ремонт этерге керекди деп, кеслери интернетде кёргюзтген жерледе болгъандыла. Он санда Абидов, Щорс, Гагарин, Клара Цеткин атлы эмда Тырныауз орамлагъа да къарагъандыла.

Аладан бирлери кюн сайын къадар машина жюрюген жолладыла. Адамла айтхан жерледе асфальт тешилгенин, жарылып тургъанын кёргендиле активистле. Билдиргенлерине кёре алайлада ремонт этилгенли уа алай кёп болмайды. Терен чунгурладан къутулама деп водительле жолну терс жанына чыгъаргъа боллукъдула. Ол а игиге келтирмезлигине сёз да жокъду.

Гагарин атлы орамда уа автовокзалдан чыкъгъан жерде жол энишге батханды. ОНФ-ни активистлери чертгенлерича, аллай затла, кёбюсюнде, коммунал службала, жерни къазгъанларындан сора, ремонт тапсыз этилгени ючюн болуучуду. «Быллай ишлени къайсыларыны да технологиялары, ГОСТ-ланы эмда СНиП-лени излемлери барды. Хар нени да алагъа кёре этсе, жол белгиленнген заманны тап халда турлукъду. Жарты-къурту этилген ишни ахыры уа ма быллай чунгурладыла», - деген-ди ОНФ-ни сагъынылгъан проектини келечиси **Анзор Тхамоков**.

Мэрияны Жол мюлк эм тапландыруу департаментини келечиси **Инал Мизов** айтханыча, арт жыллада орамлада ремонт ишлени качествосуна иги да сакъ болуп башлагъандыла. Чунгурланы жамау жумушла да быйыл эртте башланнганды-ла. Биринчиден медицина эм социал учреждениялaны къатларында мадар этиликди, деп ышандырыгъанды ол.

Хурметли жамауат! Ремонт этилген жоллада кемчиликле кёрсегиз, аланы суратха алып, ОНФ-ге жибергиз неда къалайда болгъанларын «Тозурагъан жолланы картасында» кёргюзтюгюз. Бу карта Росавтодорну «Эталон» системасына къошулупду.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

Презентация

Огъурлу, хайырлы мадарланы бирден кюч салып тамамларгъа

Кёп болмай «Азимут» къонакъ юйде Къарачай-Черкес Республиканы келечилерини да къатышыулары бла «Балкария» деген регионла аралы жамауат организацияны къуралгъанына жораланнган жыйылыу бардырылгъанды. Анга малкъар эллени, интеллигенциябызны да келечилери чакъырылгъандыла.

Бу миллет биригиу мартда Москвада тийишли регистрациядан ётюп, малкъар халкъны тарых-маданият хазнасын сакълауну жолуна тургъанды. Бу махкеме эрттеден да керек болуп тургъаны баямды. Мындан ары «Балкария» ол жумушланы тамамлаугъа аслам эс бёлюр деп ийнаныргъыбыз келеди.

Анга башчылыкъ этерге уа халкъыбызны культурасыны айныууна къолундан келген битеу онгланы къызгъанмай, «Балкария» къырал фольклор-этнография ансамбльни къурагъанладан бири Къайталаны Исмайыл айырылгъанды. Аны тёгерегинде жыйылгъанла акъсакъалны сынамына, халкъыны сейирлерин къайда да къоруулаургъа хазырлыгъына, сёзсюз, ийнанадыла. Ол кюн Исмайыл Мухамедовични 80-жыллыкъ юбилейи бла да алгъышлагъандыла.

Къууанчлы жыйылыуну фахмулу жырчы къызыбыз Гергъокъаланы Халимат бла журналист Малкъарланы Карина бардыргъандыла. Ала келген къонакъланы, миллетни да бу тюбешиуге сылтау болгъан магъаналы атлам бла алгъышлап, жамауатны бирикдирирча кезиулери кёп болурларын тежегендиле. Ызы бла ала организацияны къурау жаны бла кюрешген Рахайланы Мурадиннге сёз бергендиле.

- Бюгюнча кёпден бери жыйылмагъаны хакъды миллетни келечилерини быллай магъаналы жумуш бла байламлы. Мындан ары организация салгъан борчла тынч-тынч толтурула барырла деп ийнанама,- дегенди ол.

Къайталаны Исмайыл жашаууубузда кёп жарсыула, тамамланыргъа керек жумушла да иги кесек болгъанларын чертип, аланы кетериу бла байламлы ишни «Балкария» тынч-тынч бардырып башларыгъын айтханды. Жыйылгъанла аны тюзге санагъанларын къарсла бла белгилегендиле.

Ызы бла уа юбиляргъа организацияны къурагъан жашла жамычы бла къама саугъалагъандыла. Андан сора уа Къайта улуну хурметине «Балкария» ансамбль тепсегенди. Андан сора сёз къарачай къарындашларыбызгъа берилген эди. Къарачай халкъны конгрессини таматасыны орунбасары Саллагъарланы Алибек хар магъаналы ишде да бирге болургъа кереклисин белгилегенди.

- Не тюрлю жумушда да бизге ышаныргъа боллукъсуз. Тюзлюкню жолунда бардырылгъан жумушлагъа конгресс да хаман табыллыкъды. Халкъыбызны бирикдирлик байрамланы, жыйылыуланы уа ма бу халли ётдюре турсакъ керекди. Ма ол заманда боллукъду миллет кючлю да, деменгили да, - деп чертгенди ол.

Лашкута элден келген Жаппуланы Магомет да организацияны къуралгъаны бла байламлы къууанчын сыйындыралмай сёлешгенди. Ол кимден да бек ёсюп келген тёлюге керекди. Миллетибизни тарыхын, маданият хазнасын билирге, сакъларгъа борч аланы боюнларындады. Аланы бирикдирген организация уа шёндю халкъыбызда барды деп билмейме. Ол себепден бу ишни башлагъан жашлагъа Аллах къарыу да, кюч да берсин. Муратлары толсунла, - дегенди Жаппу улу.

Андан сора уа алгъыш сёзлени жыр алышындыргъанды. Халкъыбыз бек сюйген артистлерибиз Гергъокъаланы Халимат, Бийланы Аслан, Алтууланы Халимат, Аппайланы Ислам, Таукенланы Алим, Байсолтанланы Инара, Созайланы Нату, Жеттеланы Анжела, Батчаланы Омар эм Мызыланы Мурадин жырларын саугъа этгендиле.

Жыйылыуну ахырында организацияны къурагъанладан бири, Къурымшамхалланы Исламны майдалына тийишли болгъан Махийланы Амаш, бу башламчылыкъгъа келгенлеге жюрегинден ыспас этип, ыразылыгъын билдиргенди.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

Билген адам бла ушакъ

Билдиргенибизча, Нальчикде бу кюнледе «Тиширыуланы башламчылыкълары» деген битеуроссей къымылдауну форуму ётгенди. Аны мында бардырыугъа Россейде фермер мюлклени бла эл мюлк кооперативлени ассоциациясыны (АККОР) Къабарты-Малкъарда бёлюмю, республиканы Эл мюлк министерствосу эмда Элли тиширыуланы битеуроссей къымылдауларыны бёлюмю себеплик этгендиле.

Къыралны тюрлю-тюрлю жерлеринден форумгъа жюз бла жарым адам келгенди. Ала барысы да жашауларын эл мюлк бла байламлы этгенледиле – крестьян-фермер мюлклени таматалары, эл, район оноучула, толтуруучу эм законлу властьны келечилери, финанс эм жамауат биригиуледе ишлегенле. Бюгюннгю ушагъым башында айтылгъан биригиуню ишине тири къатышхан, эл мюлкде жетишимле этген, беш сабийни анасы Базаланы Маржанды, Рахайланы Сарыбийни къызы.

«Келгенле мюлкюмю, таулу ашланы да бек жаратхандыла»

– Маржан, бу жыйылыу не бла магъаналыды республикагъа, сизге, фермерлеге, да?

– Быллай форумла жыл сайын да барадыла Россейни тюрлю-тюрлю жерлеринде. Бизни республиканы келечилерин Россейде фермер мюлклени бла эл мюлк кооперативлени ассоциациясында (АККОР) иги таныйдыла.

Ол шарт ючюн аны Къабарты-Малкъарда бёлюмюню таматаларына ыспас этерчады. Бютюнда аны вице-президенти Тилланы Фердаугъа. Бизге уа сюйюп келедиле фермерле. Магъанасы уллуду, кенгди быллай жыйылыуланы.

Биз алада ишибизни къалай къурагъаныбыздан башлап, бир бирибизни не жетишимле этгенибизге дери да хапарлы болабыз. Ол сынауладан юлгю алырча, ишибизни къолайлыракъ этерча онгла да чыгъадыла.

– Къонакъланы араларында сен алдан таныгъанла болгъанмыдыла?

– Бек кёп адам. Башындан башласанг, россейли фермер, къырал эм саясат къуллукъчу, Къырал Думада аграр комитетни таматасы Светлана Максимова, Элли тиширыуланы битеуроссей къымылдауларыны жамауат биригиулерини председатели Надежда Безбудько, Дондагъы АККОР-ну таматасы Александр Родин, Чечен Республикадан андагъы АККОР-ну председатели Лечи Татаев да бир къауум фермер бла келгендиле. Ала уллу къыралыбызны келлик кюнюне къайгъыргъан, сёзлерине тынгылатхан, акъыллы адамладыла. Фермерледе да ахшы танышларым кёп эди. Жыйырма регионну келечиси къатышхандыла форумгъа.

– Бизни республикадан а форумну ишине кимле къатышхандыла?

– Къабарты-Малкъарны эл мюлк министри Хасан Сижажев, республиканы Парламентини аграр, табийгъатны хайырланыу, экология эмда тёгерекни къоруулау комитетини председатели Артур Текушев, КъМР-ни Тиширыула союзуну председатели Аулият Каскулова, АО «Россельхозбанк» биригиуню Къабарты-Малкъардагъы филиалыны директору Алим Сокуров, биздеги АККОР-ну председатели Инал Алакаев эм башхала болгъандыла бу уллу жыйылыуда къонакъ алгъанла.

– Былай энчи айтханда, не соруулагъа къаралгъанды форумда?

– Аллында 2020 жылда болдурулгъан жетишимлени юслеринден айтылгъанды. Андан арысында уа эл жерлени айныуларыны юсюнден баргъандыла докладла. Тёрели жашау болумланы да сакълап, жангы кюнюбюз излегенча бардырыргъа керекбиз ишибизни.

Ол заманны излемиди. Аны юсюнден эсгертилгенди. Тиширыуланы бу къымылдаулары бек уллу эс бургъан, къайгъы этдирген затла уа – элде жашагъан юйюрлени жашауларын къолайлы эм сейир этиу, сабийлени тюз халда юйретиу, ёсе келген тёлюню урунууну шартларына тюзетиу.

– Жыйылыуда финансла жаны бла да болгъандыла таматала, дейсе. Ала элчилеге буюрулгъан, жылгъа 2,7 процент тёленнген ипотеканы уа сагъыннганмыдыла?

– Хау, аны юсюнден Светлана Максимова айтханды. Жашау багъа бола баргъаны бла байламлы ол программаны жангыртыргъа керегин да чертгенди Светлана Викторовна. Жаш юйюрле элде тохтарларына себеплик этген шартладан бириди ол. Бизнесге уа беш процентге берирге дегендиле къырал болушлукъну.

– Къонакъланы бир къауумну сени мюлкюнге да келип къарагъандыла. Не бла сейирсиндиргенсе аланы?

– Аланы бир къауму менде алда да болгъандыла. Ол санда алда сагъынылгъан Светлана Максимова да. Жарсыугъа, кеси сюйгенча, ол бу жол манга келалмагъанды, башха жерледе да изленнгенден, алай жарыкъ эсгериулери бла, энтта да келирге айтып, къууандыргъанды мени.

Кёргенлери уа – малларымы санын иги да ёсдюргенме, анга кёре продукциям да аслам болгъанды. Андан сора да, мени къарамымда блокла этген, темир затла, мебель цех да бардыла. Келгенле эл жерледе жашагъанла не бла кюреширге боллукъларыны юлгюсюнеча къарагъандыла мен къурагъан ишлеге.

Къууаннган а... таулу ашлагъа къууаннгандыла бек. Бютюнда хычиннге. Ол манга да бек хычыуун тийгенди. Аны къалай этгенибизни кёргюзтюрге да тюшгенди, къонакъла тилеп. Эчки сютден этилген бишлакъланы да, аланы энчи хайырларын белгилеп, биргелерине алыргъа сюйгенле чыкъгъандыла.

– Аллай бир мюлкге оноу этген окъуна къыйынды. Ол цехледе ишлерге, маллагъа къараргъа да адамла керек болурла. Ненча адам ишлейди сени къолунгда?

– Маллагъа юч-тёрт адам къарайдыла, башха цехледе да иш болгъанына кёре, аллай бир адам кюрешедиле, кесими, юйдегилерими да санамасам. Хау, сабийле, туудукъла да болушадыла. Къонакъла келгенде, туудугъум ийнек саута тура эди да, ала манга ыспас этгендиле. Ол сейир тюйюлмюдю? Не ыспас керекди аны ючюн?

– Элде жашап, малгъа къарамагъанла, аны къылыгъын билмегенле да кёпдюле бусагъатда. Аланы ангыларчады. Тёрт къыз бла жаш ёсдюргенсе. Аланы араларында юрист, врач, инженер, устаз да бардыла. Алада эл мюлк ишден къачхан болмагъаны бла ёхтемленемисе?

– Да алай болмай а къалай? Эл мюлк жашауну баш тутуругъу болгъанлай къалады не заманда да. Аны биз бюгюнледе бютюнда терен ангылайбыз, кёребиз. Ол оюмну сабийлеге алдан окъуна ангылатыргъа тийишлиди.

– Форумда сизни жетишимлеригизни белгилеп, къууандыргъан хапар барды.

– Хау, махтау къагъытла, саугъала алгъанланы араларында болгъанбыз биз да: Хабаз элни Тиширыу советини председатели Ахматланы Аминат, Кичибалыкъдан Тебердиланы Забида, Прохладна райондан Улбашланы Тахир, сора мен. Махтаулагъа алданыр замандан озгъанбыз, алай а бизге алай эс бёлгенлерине къууанмагъанбыз деп айталлыкъ тюйюлме.

Бу ишде бизни былай жарыкъ бетли кёргюзтгени ючюн Къабарты-Малкъар АККОР-ну вице-президенти Тилланы Фердаугъа жюрек ыразылыгъым уллуду. Республикада эл мюлк жаны бла ишлегенле, хар замандача, къонакъланы ариу кёргендиле, алагъа Къабарты-Малкъарны ариу жерлерин кёргюзтгендиле. Ала бери энтта да къайтыргъа сюйгенлерин къатлап-къатлап, алай кетгендиле ахшы жолларына.

– Сау бол, Маржан. Энтта да кёп жетишимле бла къууандыр бизни, былай келе тургъан къонакъларынгы да.

Ушакъны **МУСУКАЛАНЫ Сакинат** бардыргъанды.

Хунерлилик

Математиканы эбине тюше

Россейни регионларыны коммерциялы болмагъан билим бериу учреждениеларыны биригиую (АСНООР), ЮСИМАС – ны академиясы эм Евразиялы сабий сообщество бардыргъан кибертурнирде Нальчикни ючюнчю номерли мектебини биринчи классыны окъуучусу Къумукъланы Айсана биринчи жерни алгъанды.

Ол «ментальная математика» кружокга да жюрюйдю. Белгилисича, шёндюгю сабийле гаджетле бла эркин хайырланнганлыкъгъа, школда иги окъуялмайдыла, жерлеринде олтуруп, эслерин китапха бералмайдыла, аны хатасындан дневникде белгилери да къууандырмайдыла. Ментальная математика уа ол чурумну кетереди, сабийни терк сагъыш этерге юйретеди. Гитче балачыкъла окъуна тюз калькуляторча эслеринде санап башлайдыла.

Айсана математика бла гитчелигинден башлап кюрешеди. Анга юйде назмучу эм жазыучу анасы Уяналаны Марина эм фахмулу аппасы Уяналаны Мустафа болушадыла. Алимлени тинтиулери кёргюзтгеннге кёре, сабийни мыйысы асламысында гитчелигинде айныйды. Бусагъатда бу шартха эс буруп, кёп ата – анала къайда не кружок болгъанын биледиле. Бу магъаналы ишге эс бургъанланы сабийлери мектепде къыйналмайдыла, алчыла боладыла. Айсана устазланы къууандыргъанладан бириди.

Хунерли къызчыкъдан сора да, бу юйюрде Сулейман, Алина, Ясмина ёседиле. Бешжыллыкъ Ясмина да, анасыча, назмула жазады. Аны Тюбейланы Магометге атагъан назмусуна тынгыламагъан хазна инсан жокъду.

Кюн сайын бу хунерли сабийле жомакъла, назмула окъуйдула, тюрлю-тюрлю фильмлеге къарайдыла, бошуна бир кюнлерин да оздурмайдыла. Айсананы эм аны къарындашчыгъыны, эгешчиклерини юслеринден биз алыкъа кёп кере эшитирбиз. Ахшы жолгъа, жангы жетишимлеге!

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

САУЛУКЪ

Татыу да, ийис да жокъ

Коронавирусдан ауруп къутулгъанла артда къаллай хаталагъа тюбейдиле

Бир жолгъа ийисни, татыуну да ангыламай тохтау шёндюге дери бизге артыкъ белгили зат тюйюл эди. Энди уа ала коронавирусну баш ышанларындан биридиле. Адамла аланы жаланда ауругъан кезиулеринде угъай, сау болгъандан сора да сезедиле. Ма аны юсюнденди «АиФ» газетни корреспонденти Яна Швецованы врачла бла ушагъы.

«АиФ»-ни Шимал Кавказда бёлюмюнде ишлегенле ставропольчулагъа соруу этгенде, ала COVID-ден ауругъанларындан сора къуру да бир аман ийислени сезгенлей тургъанларын айтхандыла. Ашны татыуун ангыламагъаннга тёзерге боллукъ эсе да, тюрлю-тюрлю ийислени бурунунга уруп тургъанларына уа тёзер амал жокъду.

- Бизни юйюрюбюз былтыр сентябрьде ауругъанды. Къайын анам, жарсыугъа, ауруун хорлаялмай, ауушханды. Къайын атам бла баш ием а андан хатасыз къутулалгъандыла. Мен а энтта да кесиме келалмайма,-деп хапарлайды ставропольчу Елена Холоденина.- Кофе, цитрус кёгетле, сохан, эт, терлеген ийислени арталлыда сезмейме. Бирде ариу ийис бурунума урады, алай ол не болгъанын билалмайма, терк окъуна гунч болуп кетеди. Бир кезиуде уа юч ыйыкъны ичинде юйде кюйген ийис бурунума ургъанлай тургъанды.

COVID-ден ауругъандан сора Елена этден айырылып къалгъанды. Вегетарианлы болгъан сунмагъыз. Этни татыуу танымазча тюрленнгенди, аш хазырлау да, алгъынча хычыуун кёрюнмейди. Хазыр ашны татыуун жаланда юйдегиле ангылайдыла.

Юлия Карпенко уа ийисни сезмей тургъанлы тёрт ай болады. Бурунуну ичинде мылылыкъны бузмаз ючюн ол тамызыучу дарманланы, жуудуруучу сууланы да чыртда хайырланмай тохтагъанды. Алай ол мадар да болушмагъанды.

«Температурам кётюрюлгюнчю бир сагъат алгъа башлагъан эдим ийисни сезмей. Ашарыкъ, аны хазырлагъанда салыныучу хансла, юйде хайырланылыучу химия, косметика – барысы да энди аман сапын ийис этедиле. Бирде къууурулгъан соханны ийси да урады, алай бир къарыусуз», -деп хапарлайды тиширыу.

Аны юйюрюнде коронавирусдан ауругъанла бек къыйналгъандыла. Юлияны анасы уа аны кётюралмай ёлгенди – ауруу ёпкеплерин толусунлай бузгъан эди.

Мария Горбовская уа тестни бергенде, ол ауругъанын кёргюзтмегенди. Температурасы да кётюрюлгенлей бир кюнню тургъанды, ийисни сезиу а иги болуп эки ыйыкъ озгъандан сора къайтханды. Ауруудан къутулгъандан сора бу тиширыу «Спутник-V» вакцинадан укол этдиргенди. Андан сора ийисни сезиу биягъы кетгенди.

- Саулай алгъанда, халим тюрленмегенди, алай биринчи уколдан сора ийисле тюрленип башлагъандыла. Сюйген дюхлерим аман ийис этгенча кёрюннгендиле. Бирде холодильникни ачхан замандача келиучю ийис бурунума урады,-дейди тиширыу.

-Коронавирус бизни сезимлерибизни тюрлендирген жангыз ауруу тюйюлдю. Алай ол нерваланы бузгъаны бла айырмалыды. Бир тюрлю ийисле сылтаусуз бурунугъузгъа ургъанча кёрюне эсе, неврологга, психотерапевтге окъуна барыргъа керекди,- деп эсгертеди **врач-инфекционист Лариса Ткаченко**.

Ашны татыуун, ийислени да сезип башлауну теркирек къайтарыр ючюн ала гунч болгъунчу сиз сюйген ийислени дайым бурунугъуз бла тартып турургъа керексиз, дейди врач. «Аллай жарауланы кюннге бир ненча кере бардырса игиди. Алгъын сюйген дюхлеригизни, бюртюклю кофени, корицаны, дугъуманы, гвоздиканы, цитрус кёгетлени да ийисгегенлей туругъуз. Аланы хар бирине бек аздан он секундну бёлюрге керекди», - деп юйретеди Лариса Ивановна.

Буруннга соханны сууун тамызыуну, бурун тешиклеге сарымсах кесеклени сугъууну хайыры азды, хатасы уа уллуду – ичин кюйдюрюп къояргъа боллукъду. Андан эсе бурун тешиклени физраствор неда тенгиз суу бла жуудургъан игиди.

-Нервалагъа бузукълукъ салып, коронавирус психика ауруугъа келтирирге боллукъду, - дейди **клиникалы психолог Лада Гриневич**.- Сёз ючюн, адам органларындан бири ауругъан, тапсыз ишлеген сунуп, кесин къыйнайды, мудах болады, кёлю да чёгеди. Алай эте келгенде уа, ашны татыуун, ийисни да сезмей тохтайды. Аланы ол сезе эсе да, анга тюшюнмейди, ала къайтмагъан сунуп турады.

Ашны татыуу, ийиси да билинмей къалгъынчы, биз аланы магъаналарын артыкъ бек ангыламайбыз. Психологла уа татыу, ийис да адамны къылыгъы, социал болуму, эсгериулери, кеси кесине багъа бичиу бла къаты байламлы болгъанларына ийнанадыла.

- Ала жокъ болсала, мыйыны хычыуун затла ючюн жууаплы болгъан кесеги тийишлисича ишлемей тохтайды. Ол заманда адам кесин толу акъыллыгъа санамайды, артдан-артха ол сезим юсюнден кетмей, аны ючюн ийменнгенлей турады,- деп белгилейди специалист.

Татыуну бла ийисни жокъ болгъанлары артыкъда бек тиширыуланы жарсытады. Ала ашдан айырылып тохтайдыла, мудах боладыла, аш хазырларгъа да кёллери бармайды.

- Манга келген тиширыуладан бири уа, гузабагъа къалып, армау болуп тургъанды. Анга ол затладан къутулургъа жууукълары болушхандыла. Бек башы – уялмай, сезгенигизни айтыргъа, соруу берирге тийишлиди. Сёз ючюн, ийиси бек уллу болмаз ючюн дюхден къаллай бир жагъаргъа керекди, шорпаны тузу жетемиди, деп сорургъа уялыргъа керек тюйюлдю, -деп юйретеди Гриневич.

ТЕКУЛАНЫ Хауа хазырлагъанды.

ЖЫЙЫЛЫУ

Ветеранланы жигитликлерин тийишли эсгерирге, сыйларын кёрюрге умутлудула

Россейни къыйын болумла жаны бла министрини болушлукъчусу Шамсутдин Дагиров видеоконференция халда МЧС-ни граждан къоруулауы жаны бла управлениясыны, осал ишлеге къажау службаларыны ветеран организацияларыны келечилери бла жыйылыу къурагъанды. Анда Уллу Хорламны 76-жыллыгъына аталгъан байрам ишлени ётдюрюуге хазырланыу къалай баргъаны сюзюлгенди.

Анда баш борчладан бири Чернобыльда болгъан жарсыулу затланы эсгериуге жораланнганды. Аны тийишли даражада къурагъра кереклиси чертилгенди. Аны магъанасы улуду, нек дегенде ведомствону ветеранларыны асламысы АЭС-де авариядан сора хатаны кетериуге къатышхандула. Таматала 6 майда «От ёчюлтюучюлени бла къутхарыучуланы», 8 майда белгисиз аскерчини эсгертмелерине гюлле салыргъа келишгенди. «Хорламны волонтёрлары» къымылдауну чеклеринде битеукъырал эм халкъла аралы акцияланы бардырыугъа да къошумчулукъ этиллики.

Энчи эс Уллу Ата журт урушну бла урунуу фронтну МЧС-де эсепде болгъан ветеранларыны тизмелерин тийишдириуге бёлюнгенди. Ахырында министерствону ветеранларыны Москвада советлерини башчысы Леонид Короткич абаданланы социал сейирлерин къоруулау, ата-бабаларыбызны жигитликлерин ёмюрледе сакълау тёлюлени араларында байламлыкъны кючлеуде, жаш адамланы туугъан жерге сюймекликде юйретиуде уллу магъананы тутханын белгилегенди.

ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ Зульфия.

Бушууланыу

Жюреклерибизден кетмезлик ачыу

Совет эм къыргъыз адабиятланы классики, аты дуниягъа айтылгъан жазыучу Чингиз Торекулович Айтматовну юй бийчеси Мария Урматовна жашаууну 79-жыллыгъында Бишкек шахарда дуниясын алышханды.

Халкъларыны эки деменгили уланлары – Чингиз Айтматов эм Къулийланы Къайсын озгъан ёмюрде, малкъар халкъ Орта Азиягъа бла Къазахстаннга кёчюрюлген заманда, жаратылгъан чынтты шуёхлукъ сезимге битеу жашаулары узунлугъуна кертичилей къалгъандула. Ол тенгликни хурметине Баш Кавказ тизгин таулары Къабарты-Малкъарны тийресинде тёппелериндеи бирине айтхылыкъ Айтмат улуну аты берилгенди.

Мария бла мен да шуёхлукъ жюрютгенбиз, къаршы тенглерибиз бизни тин эгечлеге санагъандыла. Аны себелли манга, мени юйюрюме аны ауушханы уллу бушуу болгъанды, ол ачыу жюреклерибизде ёмюрледе да тартылмазлыкъ жарача къаллыкъды.

Мария Урматовнаны, аламат тиширыуну, илхамны таркъаймаз шаудаными, демингили жазыучуну чыгъармачлыгъыны сакълауруну, дуниядан кетгенине уллу бушуу этип, Къабарты-Малкъарда жашагъан битеу халкъланы, кесими эм Къулийланы Шууаны жашы Къайсынны юйюрюню атларындан Чингиз бла Мария Айтматовланы сабийлерине, жуукъ-ахлуларына, битеу къыргъыз халкъгъа эм белгили жазыучуну аты сыйлы болгъан хар инсаннга да къайгъы сёз береме.

Багъалы эгечими одуниясы жарыкълыкъдан толсун, жатхан жери жумушакъ болсун.

КЪУЛИЙЛАНЫ Элизат.

Эсепле

Тинтиуледен - шарт жумушлагъа

Элбрус районну полициячылары быйылны биринчи кварталында тамамлагъан ишлерини эсеплерин чыгъаргъандыла эмда келир кезиуде борчла салгъандыла.

Жыйылыуда бёлюмлени таматалары докладла этгендиле, кемчиликлени белгилегендиле, аланы сылтауларын айтхандыла.

ОМВД-ны башчысы полицияны подполковниги **Шауаланы Арсен** келир кезиуге борчла салгъанды, аланы толтурургъа жууаплыланы да белгилегенди.

Ахырында къуллукъ этиуде жетишимле кёргюзтген бир-бир полициячыла КъМР-де МВД-ны Сыйлы грамотасы бла саугъаланнгандыла.

РЕЙД

Къаралдым терезеле – хаталыдыла

28 апрельге дери къыралда «Тонировка» битеуроссей рейд бардырылады. Ол 19 апрельде башланнганды эмда аны чеклеринде улоуну миялалары жарыкълыкъны къалай ётдюргенлери къаралады.

Рейдни кезиуюнде миялалары къаралдым этилип, къоркъуусузлукъны техника изленлерине келишмеген машинала ачыкъланы-рыкъдыла эмда бузукълукъну кетериу жаны бла мадарла толтуруллукъдула. Жорукълагъа тийишлиликде машинаны ал миялаты жарыкълыкъны, бек аздан, 70 процент болургъа керекди.

Алай бир-бир водителле аны сакъламайдыла, жолда жюрюуге къатышханлагъа къоркъуу салады. Бютюнда кече аллай болумну хатасындан жолда тюрлю-тюрлю бузукъла жибериледиле.

Къырал автоинспектора РФ-ни КоАП-ыны 12.5-чи статьясыны 3.1-чи кесегине тийишлиликде миялалары техника изленлерге келишмегени кезиуде 500 сом тазир салынгнанын эсгертдиле. Водитель жеринде бу терсликни кетерирге унамай эсе уа, анга машинаны изленлерге келишдирирге кереклисини юсюнден кёошакъ эсгертиуле чыгъарыладыла. Битеу бу мадарладан сора да, законну толтурмагъаннга тазир салынады - 500-1000 сом неда ол 15 кюннге тутулургъа боллукъду.

ТОКЪЛАНЫ Фатима.

КОНКУРС

Айырмалылагъа - махтау сёзле, дипломла, кубокла

Нальчикде «Жаш от ёчюлтюучюлени эм иги дружинасы» конкурс бардырылгъанды. Аны профильли службасыны Нальчикде бёлюмюню къуллукъчулары къурагъандыла. Анга шахардан 18 команда къатышханды.

Аны мураты - устазланы бла окъуучуланы от тюшюуге къажау билимлерин игилендириу, къутхарыучуну усталыгъыны даражасын кётюрюу.

Командалагъа Нальчикни школларыны 9-11 классларыны окъуучулары киргендиле, ол санда къызла да. Алагъа республикада бла Россейде от тюшюуге къажау службаны тарыхыны, от бла хайырланнганда къоркъуусузлукъну жорукъларыны юсюнден ёчюлтюучюню кийимлерин киергe, баудан тюйюмчекле къысагъра да керек эди. Эки кюнню ичинде командала сынауларыны ачыкълагъандыла.

Алай бла битеу эришиуледен сора Нальчикни «Жаш от ёчюлтюучюлени эм иги дружинасы» деген сыйлы атны шахарны 11-чи школуну «Трошевцы» командасы хорлагъанды. Ала бу жетишимни эркинчи кере болдургъанларын айтырчады. Экинчи 5-чи номерли школну «Авангар» командасы, ючюнчю уа 9-чу школну «Лидер» командасы болгъандыла. Алагъа дипломла, кубокла берилгендиле.

Эришиулени къурагъанладан бири профилактика жаны бла бёлюмню башчысы Марьяна Мисхожева командала билимлери иги болгъанын кёргюзтгенлерин чертгенди. «Дружинала барысы да конкурсну сынауларын толтургъандыла. От ёчюлтюючюле жылны ичинде бардыргъан ангылатыу иш хайырлы болгъаны бек къуандырады»,-дегенди ол.

Эришиулени къурагъанла КъМР-ни от тюшюуге къажау-къутхарыу спортдан республиканы жыйымдыкъ командасыны баш тренери, Россейни спортуну бу тюрлюсюнден устасы Мисирланы Ибрагимге, Россейни спортну бу тюрлюсюнден устасы Мисирланы Тимургъа, РФ-ни МЧС-ини Баш управлениясыны от тюшюуге къажау федерал службасыны 1-чи отрядыны 2-чи от тюшюуге къажау къутхарыу бёлюмюню таматасы Мухамед Кушховна ыразылыкъларын айтхандыла.

Арсен САБАНОВ, КъМР-де От тюшюуге къажау-къутхарыу службаны келечиси.

АКЦИЯ

Хыйлачылагъа кесигизни алдатмагъыз

Нальчикде УМВД-ны къуллукъчулары телефон бла этилген хыйлачылыкъланы профилактикасы жаны бла акция бардыргъандыла. Полицияны участка уполномоченнийлери воксаллада, адамла жыйылгъан башха жерледе республиканы инсанлары эм къонаклары бла тюбешип, хыйлачылыкъла хайырланнган амалланы юслеринде айтхандыла.

Право низамны сакълаучула телефон бла танымагъан адам бла сёлешгенде, анга банк картаны тарихлерин, пин-кодларын билдирмезге, биреуню банк картасына ахча жибермезге кереклисин эсгертгенди. Дагъыда жуукъ адамлыгъыз авариягъа, башха жарсыулу ишге тюшгенди дегенде, ахлуларыгъа сёлешип, бу билдириуню кертилигин сураргъа кереклисине юйретгенди, хыйлачылагъа алданнган адамланы юлгюлерин да келтиргендиле. Полициячыла телефон хыйлачыланы «ыргъакъларына» къалай тюшмезге боллугъуну юсюнден китапчыкъла да юлешгендиле.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Футбол

Къоркъуулу кезиуле бар эдиле, алай хорлам а жокъ

Россейни футболдан «Олимп» биринчилигини юг зонасыны 25-чи турунда «Спартак-Нальчик» Дагъыстанны «Анжи» командасы бла тюбешгенди. Матч Махачкъалада «Политех» стадионда ётгенди.

Нальчикчилени къауумунда Антипов, Сундуков, Кадыкоев, Шумахов, Ольмезов, Ашуев, Паштов (к), Хачиров, Апшацев, Баксаноков, Дохов ойнагъандыла, запасда Карданов, Белоусов, Дзамихов, Тебердиев, Торосян тургъандыла. Командабызгъа бла тренерликни Заур Кибишев этеди. Къаршы разаков, Абдулаев, Исаев, Калаев, Батырбеков сакълагъандыла. Аланы тренер Артур Садиров юйретеди. Судьяланы къуллукъларын Анатолий Жабченко (Краснодар), Александр Туркин (Астрахань), Сергей Батин (Петрозаводск) толтургъандыла, матчны инспектору Павел Гинзбург (Москва) болгъанды.

«Анжини» къауууну бу турда кючленнгенди – аны капитаны Магомеднаби Ягьяев диквалификация болжалы бошалып артха къайтханды, ол командагъа уллу себел болгъанды. Таймны аллында ала биринчи таймны ахырында - 42-чи минутда - ачханды. Штрафнойдан келген топну Ёлмезланы Артур жети метр узакълыкъдан башы бла махачкъалачыланы тюз да къабакъларына жибергенди. Аланы вратарлары Тимур Магомедов аны тылмагъанды.

Андан сора «Анжи» эсепни тюзетирге алланнганды, алай чабыуулары, не кючлю болсала да, гол бла бошалмагъандыла. «Спартакчыла» да бош турмагъандыла, аланы къоруулаучуларын кёп кере сагъайтхандыла. Дагъыда бир гол къошагъра онг да чыкъгъанды, форвардыбыз 13 метрден топну аланы къабакъларына ашыргъанды.

Алай бу жол Магомедов аны туталгъанды. Заман азыракъ къалгъанда, къаршчы команда бютюн кючлю ойнагъра болгъанды, талай футболчусун да алышындырганды. Матчны 80-чи минутунда ала къабакъларыбызгъа топну бир бири ызындан эки кере атхандыла. Насыпха, вратарбызы аланы ычхындырмагъанды. Болсада беш минутдан сора ючюнчю кере келген топну тыягъра уа онг чыкъмагъанды. Алай бла оюн тенг 1:1 эсеп бла бошалгъанды.

«Анжини» баш тренери Артур Садиров бу матч экили сезимле туудургъанын билдиргенди. «Бир жанындан, къытдыруудан къутулгъанбыз, бирси жанындан а, эки очкону тас этгенбиз. Команда биринчи таймда ойнагъанына арталлыда ыразы тюйюлме, экинчиде алышындырыуда этгенибиз, тактиканы да тюрлендиргенибиз болушханды», - дегенди ол. Спартакчыланы юслеринден айтханда уа, ала бу матчда бир алышындырыу да этмегенлей ойнагъандыла.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Биринчиликни турнир таблицасы

№	Клуб	И	В	Н	П	М	О
1	Кубань Холдинг	22	17	3	2	45:16(29)	54
2	Кубань	22	17	1	4	54:18(36)	52
3	Черноморец	22	11	4	3	31:11(18)	46
4	Легион-Динамо	22	11	10	1	42:15(27)	43
5	СКА Ростов-на-Дону	22	14	1	7	51:23(28)	43
6	Анжи	22	100	7	5	34:23(11)	37
7	Форте	21	8	6	7	36-20 (10)	30
8	СПАРТАК-НАЛЬЧИК	22	8	6	8	27:23(4)	30
9	Динамо-Ставрополь	21	8	4	9	31:30(1)	28
10	Машук-КМВ	21	8	4	9	29:32(-3)	28
11	Махачкала	22	7	6	9	28:30(-2)	27
12	Краснодар 3	21	6	3	12	25:39(-14)	21
13	Биолог-Новокубанск	21	6	3	12	34:41(-7)	21
14	Дружба	22	5	4	13	20:50(-30)	19
15	Интер	22	3	5	14	20:58(-38)	14
16	Ессентуки	21	3	4	14	21:52(-31)	13
17	Туапсе	21	2	1	18	25:72(-47)	7

Жамауат контроль

Колонияда халны тынгылы сюзгендиле

Бу кюнледе ФСИН-ни Къабарты-Малкъарда Управлениясыны 1-чи номерли колониясы Къараучланы жамауат комиссиясыны (ОНК) келечилери Созайланы Алка, Анжела Мамхегова бла Къараланы Расул жокълагъандыла. Бу иш жамауат контрольну чеклеринде къуралгъанды.

Келгенлеге управленияны тамата-сыны колониялада тургъанланы законлу эркинликлерин къоруулау жаны бла болушлукъчусу Текаланы Рита эмда колонияны начальникини орунбасары Альберт Дорогов китапхананы, солуу отоуну, отрядланы жашау болумларын да кёргюзтгенди.

Инспекция бла жокълагъанла учреждениянда сакъатлагъа эмда санларында къыяулары болгъанлагъа мында къаллай онгла къуралгъанларына энчи эс бургъандыла. Кертиди, бусагъатда тутулуп тургъанланы араларында аллайла жокъдула. Болсада тийишли болумла уа къуралгъандыла.

Андан сора да, тюзетиучю учрежденияны оноучуларыны тилеклери бла ОНК-ны келечилери тутулгъанланы араларында бузукълыкъла этгенлени материалларына къарагъан комиссияны колонияны начальникини къуллугъун толтургъан Анзор Батовну башчылыгъында бардырылгъан жыйылыуна да къатышхандыла.

Люба АДИЛОВА.

Билдириу

Аскерге чакъырыуну юсюнден соруула берирге сюе эсегиз

316-чы аскер прокурор гарнизонда аскерге чакъырыу кампанияны кезиуюнде консультация пункт ишлейди. Анга аскерге чакъырыу бла байламлы соруулану билдирирге онг барды. Консультация пункт Нальчикде Пятигорская орамда 11-чи мекямда орналыпды. Ол кюндюз **9 сагъатдан ингирде 18 сагъатха дери** ишлейди (**13-14 сагъатда** солуу кезиу).

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редакторну орунбасары)
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйи - 42-63-01.
Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82.
Жууаплы секретарь - 42-66-85.
Секретариат - 40-93-62. Корректора - 42-63-52.

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Политика эм право - 42-24-02, 42-67-68.
Экономика - 42-66-73.
Культура - 42-66-76.
Социал ишле - 42-75-82, 40-59-18.
Курортла, туризм эм спорт - 40-39-93, 42-66-71.
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюу эм жазылыу - 42-37-94.
Энчи корреспондент - 42-68-72.
Операторла - 40-28-49, 42-39-65.

Редакция авторла бла къагъат жюрютмейди. Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басмалары юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан 400 газет тизгинден (машинка бла жазылгъан 5-6 бет) кёпню алмайды.

Газет Басманы эм аслампы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.
Регистрация номер —ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагъа "КъМР-Медиа" ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Издательство "Южный регион" ООО-ну типографиясында басмаланнганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Газетлени иелерине тандырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыдыла.
Телефонла: 76-01-21

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни "Роспечать" акционер обществосу жууаплыдыла.
Телефон: 42-69-34

Газет ийыкъгъа юч кере чыгъады - геююрге, орта, шабат кюнледе.

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салынгнанды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Холаланы Марзият - дежурный редактор, Кучукланы Сафият - жууаплы секретарьны орунбасары; Геляланы Валентина (1,2-чи летле), Баллиланы Феруза (3,4-чю летле) - корректорла.

Тиражы 1232 экз. Заказ № 867
Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНЫЙ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5
электрон почта: elbor_50@mail.ru